

Tiet, talot ja tilikirjat

Hirvenniemi
Ullamaija Kivikuru

Moni on ihmetellyt, miksi maantie kulkee Aitolahdella talojen pihapiirin läpi – esimerkiksi Laalahdessa, Kesossa ja Heikkilässä, ennen myös Kiikkisellä ja Lampulla. Tämä on ollut käytäntö maatalous-Suomessa. Talot tarvitsivat teitä maatalouden harjoittamiseen, ja talot merkitsivät työtä ympärillään asuville pieneläjille, jotka tietä pitkin pääsivät joutuisasti paikalle. Yksityisyyttä takaavat koivu- ja lehmuskujat ovat kuuluneet kartanoiden elämänmenoon.

1500-luvulta lähtien Suomessa on kirjattu muistiin kylien sisäiset ja väliset tiet, ja vuodesta 1734 lakikin edellytti tieluetteloiden pitoa. Asukkaat – käytännössä alueen talot – veloitettiin huolehtimaan teistä ja muodostamaan aurasuntia talviajaksi. Suomalaisien tekemiset on vuosisatojen ajan kirjattu maa- ja kirkonkirjoihin. Maa- ja kirkonkirjoissa ei liene monta maata, jossa ihmisten elämän kehyksiä satojen vuosien takaa voi seurata yhtä tarkoin. Meillä tiedetään, että vuonna 1540 Kiikkisen isäntä Erkki Niilonpoika omisti yhden hevosen, kuusi lehmää, viisi nuorta karjaa ja kymmenen lammasta.

Pyyteetöntä kirkon ja valtion rekistereiden pito ei toki ollut. Tarkoitus oli saada



Liikenne on Aitoniementiellä melkoinen, mutta elämänmeno on sopeutettu siihen, että tie kulkee Heikkilän talon pihapiirin läpi. Kuva Ilari Rantala.

selville, missä kansa asui ja miten se eli, jotta kruunu ja kirkko voivat verottaa. Varsinkin sotien aikaan kruunu asetti lisävaateita tuhkatieheään. Kun Ruotsin kuningas lähti Eurooppaa valloittamaan, Aitolahden talollisten tuli lähettää sotamies kuninkaan matkaan,

rustholleista kuten Laalahdesta vaadittiin miehen lisäksi hevonen.

Lukukinkeriperinne on myös perua katoliselta ajalta, ja 1600-luvulta lähtien kirkkolaki määräsi merkitsemään muistiin kuolleet, syntyneet ja vihityt sekä kinkereille osallis-

tumisen. Rippikirjoihin kuului myös huomautussarake, johon pappi kirjasi merkintöjä kyläläisistä. Näiden huomautusten perusteella Hirvenniemen isännät viihtyivät sukupolvesta toiseen käräjillä riitelemässä naapuriensa kanssa paremmin kuin kinkereillä

lukemassa uskontunnustusta – mutta ilman sujuvasti luettua isämeitä ei päässyt naimisiin.

Pysyvä asujaimisto tuli Aitoniemeen ja Hirvenniemeen 1300-luvulla, valtaosin Mesukylästä. Tutkijoiden mukaan Aitolahden tienoon väki oli

”

Torppia Aitoniemen ja Hirvenniemen taloilla oli 1800-luvulla tusinan verran.

liikkuvampaa kuin Teiskon, vaimojakin haettiin välillä tuntuvasti kauempaa, jos toki useimmiten naapurista.

Aitoniemessä kantataloja oli kolme: Loima eli Aitoniemi, Kupi eli Hara sekä Sinkka, joka jaettiin Kupin ja Aitoniemen kesken. Hirvenniemessä on ollut viisi kantatila: Junkkari, Keso, Kiikkinen, Kölli, Lampu ja Ruokonen. Kiikkinen oli aikoinaan kylän vaurain talo, Kölli pienin. Kantatalot ovat olleet keskikokoja, pienempiä kuin Laalahti ja Kulkas. Torppia Aitoniemen ja Hirvenniemen taloilla oli 1800-luvulla tusinan verran. Talollisten ja torpparien lisäksi kylissä asui myös köyhää mutta työvoimana tuiki tarpeellista väkeä, jonka merkitys kasvoi vuosisadasta toiseen. Irtolaisista tuli mäkitupalaisia, seppiä, räätäleitä ja suutareita, jotka useimmiten asuivat lähekkäin talojen tuntumassa.

Passissa on tunnelmaa

Jatkoa etusivulta
Jyri Makkonen

Passipaikallani pienen peltoaukean kulmassa on rauhallista. Pikkulinnut ja harakat etsivät syötävää. Pari korppia lentää pitkin passilinjaa ilmoittaen raakunnallaan huomanneensa tunkeilijat.

Toisaalta korpit tietävät, että kohta saattaa tulla syötävää, mikäli oranssipukuiset kummajaiset saavat saalista. Korppi on älykäs lintu, usein se myös saattaa ilmoittaa etukäteen hirven tulosta, ikään kuin etiäisenä.

”

Havainto, muttei kaatoa.

Yksinäinen pihakoira koettaa löytää ystävää haukahtelemalla silloin tällöin. Viitapohjan bussi pöristelee ohi maantiellä. Traktori jyrisee kauempana. Pyöräilijä vilahtaa maisemassa maastorenkaat ropisten.



Martti Yli-Pärri (15 v.) sai metsästyskortin ja ampumaluvan tänä syksynä.

Nykyihmiselle tekee hyvää välillä olla hiljaa, liikkumatta paikallaan kauniissa syys-

luonnossa. Siinä ehtii ajatella kaikenlaista, vaikka toisaalta pitäisi olla aistit valppaana



Mika ja Elli Suoranta evästelytauolla Viitapohjantien varrella.

mahdollisen saaliin ilmestyessä ampumasektoriin.

Tästä ajosta ei löytynyt mitään. Kokoonnutaan Viitapohjantien varteen pohtimaan hirvien liikkeitä ja syömään eväitä. Onko mitään havaintoja? Mihin mennään seura-

vaksi? Onkohan Ruoveden ja Oriveden puolella havaitut sudet pelotelleet hirvikarjan muualle?

Jo 60 vuotta tässä seurueessa metsästänyt konkari **Lasse Lahtinen** tietää, että hirvikanta on päästetty jo liiankin alas.

– Kyllä on hirvet vähentynyt tälläkin alueella. Meillä on parhaimmillaan ollut luvat kuudelle isolle ja seitsemälle vasalle, ja nyt se on pudonnut alle puoleen. Hakkuutkin muuttavat elikoiden kulku- paikkoja. Ja sitten tämä valikoiva metsästys.



Tie melkein nuoli ennen Lampun talon nurkkaa. Oikaisu on pakko tehdä, kun liikenne vilkastui. Mutta 1920-luvun taitteessa Lampun lasten sopi vielä syöttää kanoja keskelä kylätietä.



Kävelymaattelu Ruotsin kanssa toukokuussa 1941 elähdytti suomalaiset. Kuvassa Hirvenniemen nokkamiehet matkalla Sorilasta kohti kotia: Eemil Keso (vas.), Rurik Pihkala ja Kustaa Ruukonen. Suomi päihitti kirkkaasti Ruotsin.



Laivaliikenne mahdollisti pidemmätkin retket. Kuvassa Hirvenniemen nuoria Olkahisen laiturilla odottamassa paluulaivaa. Kuvat ovat Anna Lampun ja Tauno Linjakosken albumeista -- kuvaajista ei ole tietoa.

Aitoniemi ja Hirvenniemi ovat kautta vuosisatojen olleet marginaalissa, ensin syrjässä Suur-Pirkkalasta, sitten Messukylästä ja vihdoon Messukylän käenpojasta, josta kasvoi Tampereen kaupunki.

Satoja vuosia aina 1960-luvulle saakka Näsijärvi on ollut tärkein liikennereitti talviteineen ja laivoineen. Vielä sotien jälkeen kesäasukkaat tulivat toukokuun lopussa kimpsuineen kampsuineen Aitolahti- tai Tervalahdi-lai-valla maalle kesänviettoon ja elokuun lopussa säilykkeiden kera takaisin. Laivaan mahtuivat myös viljasäkit, kanat ja siat, sotien jälkeisinä niukkuuden aikoina varsinkin.

Ja kapteenit olivat suuria herroja. Yksi maineikkaimmista oli Aitolahti-laivan Kalle-kapteeni, joka samastui niin perusteellisesti laivaansa että puhui siitä minä-muodossa: "Mää en ota kengitettyjä hevosia nokalleni" tai "Em mää enää syksyllä lähre, mun nokastani lähtee maali".

Satavuotinen isojako – aikansa sote

Tiheään toistuneet katovuodet ja sarkajakomaatalouden heikko tuottavuus aiheuttivat 1700-luvulla sen, että Suomessa ryhdyttiin suunnittelemaan maanomistuksen suurmuutosta samaan malliin kuin Englannissa. Tuohon aikaan kantatalot muodostivat maa- ja metsätalouden kylän, joka oli monessa mielessä itsenäinen. Se kävi kamppailua kruunun verotusta vastaan, jos toki useimmiten huonoin tuloksin.

Isojaon maareformissa kantatalojen yhteisesti omistamat pellot ja metsät yksityistettiin ja kantatalojen rinnalle syntyi uusia taloja, torppia ja mäkitupia, joiden haltijat suorittivat maittensa vuokran työpanoksena taloille. Yksityisomistus laaje-

ni, mutta kylien yhteisöllisyys heikkeni.

Isojaon jäljet näkyvät Aitoniemessä ja Hirvenniemessä yhä: talojen kapeat ja pitkät metsäpalstat halkovat kartalla poikki kylärajojen. Isojako sujui kartanoiden hallitsemilla alueilla sopuisasti, mutta Aitoniemen ja Hirvenniemen kaltaisilla talonpoikaisasutuksen alueilla syntyi verisiä riitoja. Isojako aloitettiin näissä kylissä vuonna 1765, mutta viimeiset kahakat käytiin vielä 1860-luvulla.

Aitoniemessä isojako sujui astetta sutjakkaammin, Hirvenniemessä käräjöitiin toden teolla, ja osa jaosta jouduttiin uusi- maankin 1800-luvun puolivälissä.

Ensimmäiset linja-autot nähtiin Aitolahden teillä 1930-luvulla. Tie Tampereelta Aitolahdelle rakennettiin

työllisyystöinä. Pitkään aikaan ei maantieliikenne pystynyt laivojen mahtiasemaa järkyttämään. Osasyynä olivat

portit, joita teillä oli tuhka tiheään. Vielä sotien jälkeenkin autotie päättyi Aitoniemessä Kupin talon pihaan. Siitä hu-



Tie Tampereelta Aitolahdelle rakennettiin työllisyystöinä.

vilalaiset jatkoivat perille kuka minkäkinlaista kinttupolkua pitkin.

Tie Sorilasta Aitoniemeen on kulkenut suunnilleen nykyistä reittiään 1800-luvulta lähtien, jos kohta pahimpia mutkia on oiottu. Pilkkakirveet ovat väittäneet, että tielinjojen vetäjinä olivat tienoot lehmät.

1910-luvulla Hurman koulu perustettiin kylien puoliväliin, ja kunta rakennutti koululle tien molemmista kylistä.

Tietä tehtiin huomattavasti tehokkaammilla kalustolla kuin aikaisemmin, mutta kapea se yhä oli ja tarkoitettukin kärryiksi. Tie tuli koululle aikaisemmin kuin sähkö. Ensimmäinen Hurman koulu paloi salaman iskusta vuonna 1939. Uusi koulu rakennettiin seuraavana vuonna. Välitalvena koulua käytiin Lampun pirtissä kahdessa vuorossa.

Tie toi yhteisöllisyyttä: jouluamun jumalanpalvelukseen menijöille liikennöitsijät tarjosivat 1960-luvulle asti ilmaisen kyydin. Kuskina olivat seudulla asuvat bussinkuljettajat, jotka saivat vapaapäivän vastikkeeksi.

Tämä on kolmas osa Aitoniemen ja Hirviniemen historiaa käsittelevästä sarjasta.

Fakta

Etelä-Teiskon Metsästysseura ry

■ Yli 50 jäsentä, ja sen alla Pohtolan seurueella 10 osakasta.

■ Metsästyksen käytetään jäsenten omia maita ja alueita vuokrataan lisää metsästysoikeutta, jotta saadaan yhtenäisiä kokonaisuuksia.

■ Metsästysaluetta on kaikkiaan 7 000 hehtaaria.

■ Aitolahdesta Ukaaseen olevalla yhteislupa-alueella on 16 500 hehtaaria ja 40 hirvilupaa.

■ Suomessa vuonna 2014 kaatolupia 33 500.

Lassella on toive, että saisi vielä muutaman hirven nurin. Sitten tulisi 100 kaatoa täyteen, pieni osa niistä kolarihirviä. Mutta kokenut pyyntimies tietää, että saalista saadaan vain, jos metsä on suosiollinen.

Fakta

Hirvenmetsästy

■ On tarkkaan säädeltyä ja valvottua.

■ Tarvitaan suoritettu metsästäjä tutkinto (paikalliset Riistanhoitoyhdistykset järjestävät), maksettu riistanhoitomaksu (=metsästyskortti), aseenkantolupa ja suoritettu ampu-makoe.

■ Kaatoluvat anotaan Suomen riistakeskuksesta.

■ Nykyisin pitää käyttää oranssia tai oranssinpunaista huomiovaatetusta.

■ Metsästysaika Etelä-Suomessa tänä vuonna 27.9.–31.12.

Sitten ajetaan Viitapohjantien eteläpuolta Eskon koiralla Ronjalla. Yleensä hirvet ovat kulkeneet sähkölinjan molemmin puolin, mutta nyt reitit ovat muuttuneet.

Juhani Leppänen saa emästä ja vasasta näköhavinnon,



Taktiikka seuraavaan ajoon pohditaan Pulesjärven rantanuotiolla.

mutta passi on väärässä paikassa, liian kaukana ja tiheään vesakon takana.

Tutkan mukaan koira vie tämän vasaporukan naapurien alueelle.

Ronja meni parinkin naapuriseuran maiden läpi. Nyt se on jo Oriveden puolella, huokaa **Esko Yli-Pärri**.

Sinnikäs metsästyskoira haetaan kotiin myöhemmin.

Jahdin jatkoliikkeitä pohditaan seuraavaksi makkaranuotiolla Pulesjärven ran-

nalla.

Seurueen nuorin pasimies, Martti Yli-Pärri (15 v.), on saanut ampumaluvan tänä syksynä. Hän on velipoika Eskon kanssa ollut aiemmin koiran mukana sekä ajomiehenä. Metsäluonnossa kulkeminen, nuotiouhuhut ja porukkahenki vetävät nuorta miestä tähän harrastukseen.

Elli Suoranta (12 v.) tykkää kävellä isän ja koiran kanssa hirvien perässä. Myös makkaranpaisto nuotiolla on kivaa. Elli ei osaa vielä sanoa, haluaisiko hän joskus kiväärin

kanssa passiin.

Samana iltana odottavat vielä jääkiekkoharjoitukset ja huomenna peli. Ellin äiti hakeekin tytön nuotiolta kotiin valmistautumaan.

Tänä lauantaina ei metsän henki Tapio ole jahtiporukalle suotuisa, sillä kolmaskaan ajo ei tuota tulosta. Johtuneeko tämä vierailevasta

toimittaja-metsästäjästä?

Sunnuntaina saan kannyökkääni viestin: Vasa kaatui tänä aamuna, ampujana Mikko Yli-Pärri.

Pohtolan metsästysseurueen hirvijahti jatkuu taas seuraavana viikonloppuna, niin kuin tuhansissa porukoissa ympäri Suomen.

RENKAAT JA VANTEET

Asennettuna • takuulla

- vaihtopalvelu, säilytys
- tuulilasipalvelu
- nelipyöräsuuntaukset
- akut
- ilmastointihuollot
- vikadiagnostiikat ja autosähkötyöt
- pakokaasupäästöt

Katso rengashinnasto netistä:

www.ysitienauto.fi

TAMPERE, Aitolahdentie 34

Puh. 03 730 3993,

rengas- ja vannepalvelu

ORIVESI, Oripohjantie 1

Puh. 03 730 3990

